

Viipurin läänin kulttuuriperintö Etelä-Karjalan museossa

DIA 1 Etelä-Karjalan museon tallennus- ja esittelyvastuualue rajan molemmin puolin

- Lähestyn rajan alueiden museoiden roolia Etelä-Karjalan museon näkökulmasta ja pohdin museon merkitystä raja-alueen kulttuuriperinnön tallentajana ja esittelijänä lähihistorian aikana - 1950-luvulta nykypäivään
- Etelä-Karjalan museo toimii Lappeenrannassa kaupungin alaisuudessa alueellisena kulttuurihistoriallisena vastuumuseona. Sen toiminta-alue kattaa Lappeenrannan lisäksi maakunnan kunnat Parikkalasta Luumäelle. Lappeenrannan museoihin kuuluu Etelä-Karjalan museon lisäksi myös Lappeenrannan taidemuseo (perustettu 1965) sekä muita museokohteita (Ratsuväkimuseo, Wolkoffin talo)
- Museo aloitti toimintansa Lappeenrannassa jo vuonna 1910, mutta se kehittyi vasta sotien jälkeen alueelliseksi museoksi. Erityispiirteeksi tuli 1960-luvun alusta lähtien myös toisessa maailmansodassa Venäjälle siirtyneiden entisten Viipurin läänin kaakkososien suomalaisaikaisen kulttuuriperinnön ja historian tallentaminen ja esittely (tallennusalue kuvassa)
- Viipurin läänin Suomen puolelle sodan jälkeen jääneistä alueista muodostui Kymen lääni, jonka länsiosat muodostavat (Kotka-Kouvola) Kymenlaakson maakunnan (maakuntaliitto perustettu jo 1930-luvulla); itäosista (Lappeenranta-Imatra) syntyi Etelä-Karjalan maakunta ; tällaista maakuntaa ei ollut Suomessa 1930-luvulla

DIA2: Lappeenrannan kaupunginmuseosta Etelä-Karjalan maakuntamuseoksi 1950-60-luku:

- 1950-luvulla Etelä-Karjalan maakuntaliitto (perustettu 1954) alkoi ajaa maakunnallisen museon perustamista Lappeenrantaan, josta muodostui maakunnan keskuspaikka.
- Paikallisena museona vuodesta 1910 toiminut Lappeenrannan kaupunginmuseo avattiin Lappeenrannan linnoitukseen nimellä Etelä-Karjalan maakuntamuseo 1962, josta vastasi Etelä-Karjalan maakuntaliitto
- maakuntamuseossa esiteltiin Lappeenrannan ja Suomen puolelle jääneen Etelä-Karjalan historian lisäksi rajantakaisen Karjalankannaksen ja Viipurin historiaa
- (Kuten mainitsin,) Suomen Etelä-Karjala muodostui sodan jälkeen. Taustalla oli 60 kilometrin päässä sijaitsevan Viipurin – alueen aikaisemman keskuskaupungin - historiallinen merkitys ja yhteys alueelle – erityisesti Lappeenrannan ja Imatran seutujen väestölle ennen sotia. Uusi raja oli syntynyt kuntarajoja huomiomatta ja myös monien Etelä-Karjalan kuntien osia jäi 1940-luvulla Neuvostoliiton puolelle.
- Etelä-Karjalan alueella oli myös suomalaisittain kauemmas ulottuvaa historiaa raja-alueena ja erityisesti osana Vanhaa Suomea, pohjoisosat ja osia rajaseudusta oli liitetty Venäjään jo vuonna 1721 ja koko loppualue vuodesta 1743
- luovutetun alueen suomalaisperintöä ja Etelä-Karjalan alueen rajaseutuhistoriaa esille uuteen museoon: museon kokoelmia vahvistamaan Käkisalmen (nyk. Priozersk) museon evakuoitua kokoelmaa siirrettiin Lappeenrantaan, myös osia Viipurin historiallisesta museosta evakuoituista kokoelmista deponoitiin (kuvassa)
- Karjalankannakseen liittyvä kulttuuriperintö yhdistettiin osaksi uutta eteläkarjalaisuutta, eteläkarjalaista identiteettiä ja museolle tuli tärkeä rooli alueen uuden identiteetin muodostuksessa historian pohjalta

DIA3 Wiipuri-museon Säätiö ja karjalaisten evakkojen kulttuuriperinnön museoiminen, 1970-90-luku

- Etelä-Karjalan museo ammatillistui 1970-luvun alusta alkaen Lappeenrannan kaupungin alaisuudessa, seuraavina vuosikymmeninä kokoelmatyö ja näyttelytoiminta kehittyivät voimakkaasti

- 1970-luvun alussa Suomessa syntyi idea Viipuria ja luovutettua Karjalaa esittelevästä museosta: Viipuri-museon Säätiö (Helsinki) aloitti valtakunnallisesti kokoelmien keruun evakkoväestöltä ja niiden sijoittamisesta Lappeenrantaan sovittiin vuonna 1976
- Kokoelmaa esille näyttelyyn vuonna 1979, samoihin aikoihin syntyi idea yksityiskohtaisen sota-aikaa edeltävän Viipurin pienoismallin rakentamisesta ja sen ensimmäinen osuus avattiin museossa yleisölle vuonna 1985 (kuva). Pienoismalli rakentui näyttelyiden osana pala palalta 1985-1996 ja siitä tuli merkittävä vetovoimatekijä museoon. Pienoismallin suunnittelija oli viipurilaissyntyinen rakennusarkkitehti Juha Lankinen (1937-2015) ja työn toteutti Lahti-Malli Oy.
- Etelä-Karjalan museon rooli laajeni oman maakunnan ulkopuolelle: Viipurin kaupungin pienoismallista – sellaisena kuin se oli ennen sodan tuhoja – tuli merkittävä osa museon perusnäyttelyä, yhteistyössä karjalaisyhteisöjen kanssa kerättyyn Viipuri-museon kokoelmaan tallentui arvokkaita osia Karjalasta evakuoitujen väestön muistoista, esineistä ja valokuvista. Kokoelmista tehtiin myös erilaisia teemanäyttelyitä, mm. sota-ajan väestönsiirtoja kuvaava näyttely Edestakaisin (1994), jossa oli esillä kahdesti evakuoitujen väestön tarinoita ja esineistöä

DIA 4 Rajamaakunta ja Karjalankannas museossa 2000-luvulla

- Luovutetun alueen suomalainen kulttuuriperintö on vakiintunut osaksi kokoelmatyötä ja näyttelytoimintaa Lappeenrannan ja Etelä-Karjalan rinnalla... esim.
 - ⇒ Perusnäyttely: Kolme karjalaista kaupunkia: Lappeenranta, Viipuri ja Käkisalmi (2006-2019)
 - ⇒ Avojaloin – 10 tarinaa Karjalankannakselta (2015)
 - ⇒ Jalmari Lankinen – Viipurin arkkitehti, Kannaksen valokuvaaja (2021, kuvassa)
- 2000-luvulla museotyöhön kehittynyt yhteistyömuotoja ja verkostoja rajan molemmin puolin: alueita yhdistävä kulttuuriperintö rajan molemmin puolin mm. linnoitukset; näyttelyvaihto molempia osapuolia kiinnostavista aiheista Viipurin museoiden kanssa: Viipurin linna – Monrepos
- uudet museoyleisöt ja uudet näkökulmat: nuoremmat sukupolvet, joille Etelä-Karjalan ja Karjalankannaksen historian kokeminen erilaista; 2000-luvulla myös venäläiset museokävijöinä: esimerkiksi Viipurin pienoismalli Viipurin arkkitehtuurista kertovana esineenä
- Kulttuuriperintöaineistojen digitointi ja kokoelmien merkityksen kasvu: kokoelmat saavutettavaksi, Finna (<https://lappeenrannanmuseot.finna.fi/>), kokoelmien käytön helpottuminen ja käytön laajentuminen uusiin suuntiin ja uusille yleisöille, vanhojen kokoelma-aineistojen digitointi sekä uudet kokoelma-aineistot: esimerkiksi Juha Lankisen kokoelma